

BOGANMELDELSER

Th. Geiger: SAMFUND OG ARVELIGHED. En sociologisk Undersøgelse. Martins Forlag 1935. 286 Sider. Pris 4 Kr.

Denne Bogs Styrke er, at den omhandler en Række meget vigtige Problemer, som har Interesse for Sociologer, Socialpolitikere, Nationaløkonomer, Biologer og Pædagoger m. fl.; og dernæst at den er skreven af en meget kyndig Mand, med megen Viden paa dette Omraade, med skarp og original Tænkeevne og med stor Evne til at tilspidse sine Tanker til meget rammende Sætninger. Dens Svaghed er, at Behandlingen er ujævn og urolig, at der er en Del Gentakelser og Udenomsbemærkninger, og at de tilspidsede Sætninger undertiden strejfer det paradoksale.

Forfatteren har været Professor i Sociologi i Braunschweig, men har nu i et Par Aar boet i Danmark; han kendte i Forvejen vort Land og sætter Pris paa vore demokratiske Institutioner og vor Tankegang. Han har selv skrevet Bogen paa Dansk og har undertiden fundet mere rammende danske Vendinger, end man vilde vente af en Dansker, der er mere bundet af det sædvanlige.

Prof. Geiger er meget belæst og benytter en Del meget oplysende Statistik; han giver et Indblik i en saare indholdsrig Verden. Men det behandlede Livsomraade er saa indviklet og uhaandterligt, og er først saa nylig bleven inddraget under videnskabelig Behandling, at det ofte er umuligt at naa til sikre Resultater. Man præsenteres for et Fyrværkeri af Referater af mere eller mindre begavede og interessante Idéer, mere eller mindre fantastiske eller modstridende Meninger, som det endnu ikke er muligt at tage endeligt Standpunkt til; man maa nøjes med at opstille Arbejdshypoteser, og saa haabe, at det efterhaanden vil vise sig i Praksis, hvilken af dem der giver den bedste Sammenhæng i det kaotiske Raastof. Forf. forbeholder sig ofte sin Mening, og Læseren vil endnu oftere gøre det, men saaledes, at han med Glæde bevarer de givne Synspunkter til nærmere Prøvelse.

Der henvises til den i Fjor paa samme Forlag udgivne Bog om »Arv og Race« af 11 danske Forfattere, saaledes at der forudsættes Kendskab derigennem til den almindelige Arvelighedslære; men netop paa dette Punkt vilde jeg ønske, at »Arv og Race« var fyldigere. I Overensstemmelse med den sædvanlige Lære siges det, at »Anlægspræget« giver Rammen for »Fremtoningspræget«, men at indenfor denne Ramme er der et betydeligt Spillerum, saa at der ikke blot trænges til Arvepleje, men ogsaa til Livspleje. Derfor beklager Forf., at det hidtil især er Naturforskere, der har studeret disse Problemer, idet der ogsaa behøves Sociologer til at belyse, hvad de sociale Institutioner og Ordninger kan udrette indenfor Anlægsprægets Rammer. Det paapeges, at Overklassen tror mere paa Arvens Betydning

BOGANMELDELSER

Th. Geiger: SAMFUND OG ARVELIGHED. En sociologisk Undersøgelse. Martins Forlag 1935. 286 Sider. Pris 4 Kr.

Denne Bogs Styrke er, at den omhandler en Række meget vigtige Problemer, som har Interesse for Sociologer, Socialpolitikere, Nationaløkonomer, Biologer og Pædagoger m. fl.; og dernæst at den er skreven af en meget kyndig Mand, med megen Viden paa dette Omraade, med skarp og original Tænkeevne og med stor Evne til at tilspidse sine Tanker til meget rammende Sætninger. Dens Svaghed er, at Behandlingen er ujævn og urolig, at der er en Del Gentagelser og Udenomsbemærkninger, og at de tilspidsede Sætninger undertiden strejfer det paradoksale.

Forfatteren har været Professor i Sociologi i Braunschweig, men har nu i et Par Aar boet i Danmark; han kendte i Forvejen vort Land og sætter Pris paa vore demokratiske Institutioner og vor Tankegang. Han har selv skrevet Bogen paa Dansk og har undertiden fundet mere rammende danske Vendinger, end man vilde vente af en Dansker, der er mere bundet af det sædvanlige.

Prof. Geiger er meget belæst og benytter en Del meget oplysende Statistik; han giver et Indblik i en saare indholdsrig Verden. Men det behandlede Livsomraade er saa indviklet og uhaandterligt, og er først saa nylig bleven inddraget under videnskabelig Behandling, at det ofte er umuligt at naa til sikre Resultater. Man præsenteres for et Fyrværkeri af Referater af mere eller mindre begavede og interessante Idéer, mere eller mindre fantastiske eller modstridende Meninger, som det endnu ikke er muligt at tage endeligt Standpunkt til; man maa nøjes med at opstille Arbejdshypoteser, og saa haabe, at det efterhaanden vil vise sig i Praxis, hvilken af dem der giver den bedste Sammenhæng i det kaotiske Raastof. Forf. forbeholder sig ofte sin Mening, og Læseren vil endnu oftere gøre det, men saaledes, at han med Glæde bevarer de givne Synspunkter til nærmere Prøvelse.

Der henvises til den i Fjor paa samme Forlag udgivne Bog om »Arv og Race« af 11 danske Forfattere, saaledes at der forudsættes Kendskab derigennem til den almindelige Arvelighedslære; men netop paa dette Punkt vilde jeg ønske, at »Arv og Race« var fyldigere. I Overensstemmelse med den sædvanlige Lære siges det, at »Anlægspræget« giver Rammen for »Fremtoningspræget«, men at indenfor denne Ramme er der et betydeligt Spillerum, saa at der ikke blot trænges til Arvepleje, men ogsaa til Livspleje. Derfor beklager Forf., at det hidtil især er Naturforskere, der har studeret disse Problemer, idet der ogsaa behøves Sociologer til at belyse, hvad de sociale Institutioner og Ordninger kan udrette indenfor Anlægsprægets Rammer. Det paapeges, at Overklassen tror mere paa Arvens Betydning

end Arbejderne; disse vil helst tro, at alle er skabt ens, saa at det bare gælder at gøre Kaarene lige, for at Evnerne kan udfolde sig; men om Overklassen siges det, at Kaarene ofte er saa gode, at det faktisk især er Arven, det kommer an paa — foruden at Troen paa Arven giver Overklassen mere Haab om en lys Fremtid for dens egne Born.

Der udtales Haab om, at man delvis kan overvinde Vanskelighederne ved Anlægsprægets Rammer, ikke ved at udvide dem, men ved at »bortluge« de mindst egnede, saa at en større Andel af Menneskene fødes med gode Anlæg; men det forklares, at den automatiske Sortering ikke er nær saa sikker i et Samfund som blandt Dyrene i Naturforhold. Og der udtales den Frygt, at »Kulturen medfører en Slags Udartning, for saa vidt . . . Kulturens Højde muliggør Livet for Mennesker, der under naturlige Krav som Minus-afvigere vilde falde for Udryddelsen«.

Ligesom i »Arv og Race« er Sterilisering af aandsvage m. fl. et Hovedemne. Forf. er en varm Ven af Sterilisering, men venter dog ikke Underværker deraf. »Man har beregnet, at hvis en recessivt gaaende Sygdom findes hos 1 pCt. af Befolkningen, og alle manifest syge — men ikke muligt skjult belastede — steriliseres, vil det tage 300 Aar, før Sygdommen er bragt ned til $\frac{1}{4}$ pCt. af Befolkningen.«

Positiv Eugenik, d. v. s. Bestræbelser for at fremme Formerelsen af de bedste, tror Forf. derimod ikke meget paa. Han mener ikke, der er videre Trang dertil; tror ikke, at de Egenskaber er videre arvelige; savner en Maalestok for dem; og savner Midler til at gribe ind. Det sidste er efter min Mening det vigtigste, og desuden er det maaske overhovedet ikke ønskeligt, at der fødes flere højtbegavede, da disse i saa Fald vilde tage Styret paa en saadan Maade, at de andres Arbejde vilde blive mere mekanisk og glædesløst. Hermed stemmer Forf.s demokratiske Bemærkninger om den »anonyme Kultur — de mest glimrende aandelige Topydelser har kun real Værdi for Menneskeheden, hvis Befolkningen er i Stand til direkte eller indirekte at tage Del i dem«.

Men Spørgsmaalet er, om der ikke tværtimod er Fare for, at der fødes færre højtbegavede. Det er mig lovlig optimistisk, naar der skrives, »at hvert levende Slægtleds middelgode Mængde blandt deres samlede Afkom vil frembringe de Top- og Særbegavelser, som næste Slægtled trænger til«. Det er rigtigt nok, at der er Tegn til, at Børnebegrænsningen fremtidig vil blive stærkere blandt de fattige end i Overklassen; men om dennes Individer skriver Forf. selv, at Genier og fremragende Specialbegavelser i Almindelighed er børnefattige; og han forklarer nærmere hvorfor. Hensvisningen til, at Geniernes Søstre formentlig har normal Frugtbarhed og saaledes forplanter Evnerne, synes mig en ringe Trøst; dels vil Geniernes Forældre alligevel faa et undernormalt Antal Børnebørn, og dels vil der sikkert blandt Søstrene være særligt mange, som faar en saa fyldig Uddannelse og saa gode Indtægter, at de sjældnere bliver gift og i hvert Fald faar faa Born. Snarere kan der henvises til, at Geniet beror paa en Kombination af Evner og derfor har ringe Arvelighed (hvis en usammensat Egenskab nedarves til de halve Born, vil en af to Anlæg kombineret Egenskab kun nedarves til en Fjerdedel); og at der til Gengæld kan opstaa Genier, skønt ingen af Forfædrene var Genier, nemlig ved en heldig Kombination af hidtil adskilte Anlæg. Men en lille kvantitativ Svækkelse af Hyppigheden af de betingende Anlæg maa alligevel befrygtes.

Paa et andet Omraader tror jeg paa, at det friske Blod kommer af sig selv; et Erhverv, hvortil der kræves over middel Evne, kan ikke rekrutere sig selv fuldt ud; nogle af dem, der gør god Fyldest, f. Eks. som store Landmænd, er kun Plusvarianter af en beskednere Type, saa at Børnene antagelig glider tilbage til ringere Evner, ligesom Krydsninger kan sænke Niveaut; men til Gengæld er der blandt Gaardmandssønnerne dels nogle nye Plusvarianter, der en Tid kan give Gæsterolle paa Godserne, men navnlig nogle, der har arvelige Evner til den store Bedrift, men hidtil har været holdt nede som Minusvarianter eller paa anden Maade.

Noget overdreven synes ogsaa Udviklingen om, at der savnes Kriterier for Udvælgelsen af dem, man ønsker skal formere sig stærkt; men disse Afsnit er alligevel meget interessante. Det hævdes med Rette, at Pengeindtægten ikke er afgørende for vedkommendes Værdi i Samfundet; der er Stillingen med en saadan Arbejdsglæde (Landbrug og aandeligt Arbejde), en saadan Magt, Indflydelse og Anseelse, at man accepterer en ringere Indtægt, jfr. det gamle danske Eksempel om Herregaardens Lærerinde, der fik ringere Løn end Malkepigerne. Der henvises til, at Fortidens Krigerevner skabte en Position uden tilsvarende social Ydeevne. Og selv om en Egenskab i Fortiden har været værdifuld, er det ikke sikkert, at den er det under forandrede Forhold.

Særlig interessant er Afsnittet om Forskellen paa Ydeevne og Sukcesevne. Ostrigeren *Ichheiser* hævder meget ensidigt, at Sukces ofte skyldes Reklame m. m.; at Verden kan og vil bedrages; at det ikke passer, at Ærlighed varer længst. Geiger hævder mere moderat, at det er værdifuldt, at den reelle Ydeevne er forbundet med Forstaaelse af Kundernes Behov, og at Sukcesevne er Udtryk for en vis Vitalitet; men han indrømmer dog, at Held, Hensynsløshed, Intriger m. m. spiller en Rolle. — I denne Forbindelse hævder Geiger endvidere, at den sociale Opdrift er sjælden hos de fattigste, og at Landarbejderne er den mest frasorterede Klasse. Endvidere at Skridtet fra det laveste til det næstlaveste Lag koster mere Energi end de følgende Skridt; samt at der skal mindre Energi til at bevare den nedarvede Stilling end til at »mase« sig frem fra nedan. I en senere Forbindelse hævdes, at den tekniske Rationalisering kræver disciplinerede Arbejdere ogsaa til det elementære Arbejde, og at dette kræver en vis Intelligens (men næppe Selvstændighed)¹⁾.

Som Helhed synes det mig, at Geiger overvurderer Vanskelighederne ved at udpege de mest værdifulde; og det Faktum, at der maaske ad Aare kræves andre Egenskaber end de nu ønskede, bør ligesaa lidt hindre Arbejdet som det hindrer Landbrugets Raceforbedring; man opdrætter Malkekvæg, selv om det maaske ad Aare viser sig, at Kødkvæg var mere paakrævet; og Forstmanden er nødt til at plante en vis Art Træer, selv om det, naar de om 100 Aar er fuldvoksne, viser sig, at en anden Art havde passet bedre til Tidens Behov. Nej, Vanskeligheden er, at man ingen Midler har til Raadighed.

(I alle Henseender er Landbrugets Raceforbedring lettere. Det hurtige Generationsskifte gør det lettere at belyse Arveligheden; »Flerkoneriet« giver et langt større Materiale til at bedømme den enkelte Tyrs eller Hingsts arvemæssige Kvalitet, og muliggør en hurtig Udbredelse af de Egenskaber,

¹⁾ For at lette Forstaaelsen af, hvad der er Referat efter Geiger og hvad der er Anmelderens Mening, sættes nogle af disse i Parentes.

som er fundet gode; det synes at være lettere at skaffe Stamtavler¹⁾; det er klarere og mere usammensatte Egenskaber, der tilstræbes, f. Eks. Mælkeydelse; og man kan ved Krydsning skabe bestemte Kombinationer af Egenskaber. Prof. Winge holdt i Vinter i Landhusholdningsselskabet et meget optimistisk Foredrag om Arvelighedskerens Betydning for Husdyrbruget; han mente, at man ved Krydsning med en asiatisk Kvægrace kunde gøre vort Hornkvæg resistent overfor visse smitsomme Sygdomme, men bevare dets Ydeevne. Ved et saa langsomt formeret Dyr vil det dog være umuligt at nøjes med den ringe Procent af Kviekalvene, som netop har arvet den ønskede Kombination, ligesom det er svært at konstatere, hvem der har Kombinationen. En Deltager i Diskussionen ventede sig mere af »Arvelighedsanalyse«.

For Menneskene bliver den negative Arvepleje, Steriliseringen, altsaa Hovedsagen, og saa Livsplejen; om Sterilisering handler ca. 50 Sider af Geigers Bog og en hel Del af »Arv og Race«. Geiger er ikke tilfreds med den danske Lov af 1929, der endnu gælder paa visse Omraader, idet der lægges mere Vægt paa det sociale end paa det eugeniske; lidt mere tilfreds synes han at være med den særlige Lov af 1934 om a a n d s s v a g e, idet der ikke blot tages Hensyn til, at vedkommende ikke kan forsørge og opdrage sine Børn, men ogsaa til Familieforholdene. Det første synes mig dog meget vigtigt, saa at Sterilisering ofte vil være fuldt forsvarlig, selv om den konkrete Aandssvaghed ikke er af arvelig Art.

De aandssvage med deres uhemmede Formering er Hovedomraadet for Sterilisering, men Geiger tænker dog ogsaa paa visse s i n d s s y g e. Dog erkender han, at disse kan faa meget værdifuldt Afkom; det samme gælder Psykopaterne, der jævnlig omtales — disse vanskelige Mennesker, hvis Følelses- og Viljesliv afviger fra det normale, medens deres Forstand kan være normal, ja udmærket, og som der vel ogsaa kan være mere Haab om at kunne rettede end de aandssvage.

Endvidere tænker Geiger paa visse a r v e l i g e S y g d o m m e. Han skriver, at man kender 80 Fejl og Sygdomme, hvor Arveligheden spiller en betydelig Rolle, og nævner en Række af dem. En Definition havde dog været oplysende, thi lidt arveligt er der vel ved alle Sygdomme; det synes mig usandsynligt, at alle Individder skulde være akkurat lige disponerede overfor en vis Sygdom, saa at det kun var ydre Forhold, der bestemte, om den blev aktuel. Hvis 10 pCt. er arveligt disponerede, men dog ikke saadan, at de alle faar den Sygdom, da vil det falde i Øjnene, at Sygdommen ofte optræder hos flere Slægtninge; men hvis det er 90 pCt., lægger man saa Mærke til de Slægter, hvor den udebliver?

Dr. Geiger er ogsaa en varm Ven af L i v s p l e j e gennem Sociallovgivning, Medicinalvæsen, Skolevæsen m. m., men ser dog, at saadan Forsorg for lidet værdifulde kan være meget kostbar og derfor kan optage Penge, der hellere maa anvendes til mere værdifulde. Og i hvert Fald maa man ved Sterilisering sørge for, at Humaniteten ikke fører til stærkere Formering af de lidet værdifulde. Som nævnt hævder Geiger, at den darwinistiske »survival of the fittest«

¹⁾ Da Socialreformen ophævede Begrebet Forsørgelseskommune, overvejede Københavns Forsørgelsesvæsen at kassere Fattigvæsenets Arkiv; det blev heldigvis opgivet; dette store Materiale om fattige Slægter gennem flere Generationer kan ikke blot tænkes at have videnskabelig Værdi, men ogsaa praktisk, f. Eks. ved Sterilisering.

ikke virker saa sikkert i det menneskelige Samfund som i Naturen, men at saadan Udvælgelse ikke helt kan undværes; derfor spørger han: Hvor er den rigtige Grænse mellem Civilisationens Blidhed og Naturens Brutalitet?

(Dette har sikkert især Ærinde til N u t i d e n. Mon der ikke endnu for 200 Aar siden var en Raceforbedring, fordi den ret hyppige Misvækst især gik ud over de mindst dygtige og forsynlige, jfr. *Ad. Jensens* nylige Afhandling i dette Tidsskrift om Dødeligheden under Dyrtid, og fordi de hyppige Epidemier især gik ud over de urenlige. Nu har den offentlige Hygiejne og den humane Sociallovgivning hjulpet netop de ringeste til at leve og forplante sig. — Samtidig er Arbejdsgiverne i den Forstand mindre humane, at de sorterer Arbejderne stærkere, fordi de kostbare Maskiner maa udnyttes fuldtud, og fordi Tidens Planmæssighed og Lønningsmetoder gør det mere klart, hvad Arbejderne duer til; dette har hidtil betydet en Koncentration af Arbejdsløsheden paa de svageste, men det vilde være en Tjeneste mod disse, om det i højere Grad kunde betyde Lønforskul, saa at de fik normal Chance for at udnytte den Arbejdskraft, de dog har.)

Af de mange andre Emner, Dr. Geiger belyser, skal endnu nævnes: By og Land; gifte Kvinders Arbejde; Proletariatets Bestanddele; Kastevæsen; Betydningen af Bevægelighed mellem Samfundsklasserne; Studenterbegrænsning; Motiver til Børnebegrænsning (Uafhængighed eller Familiemennesker); Befolkningsspørgsmaalets Literaturhistorie; »Organicismen«, der opfatter Individerne som Samfundets Celler; Arvegaarde; Særlinge m. m.

Jens Warming.

L. Schreiegg: DIE VERSICHERUNG ALS GEISTIGE SCHÖPFUNG DES WIRTSCHAFTSLEBENS. 90 S. B. G. Teubner, Leipzig-Berlin 1934. Pris R. M. 4,50.

Allerede Titlen paa den foreliggende lille Bog spænder Forventningerne til Indholdet, men endnu mere dog Forordet, hvor det bl. a. siges, at de hidtil foretagne Undersøgelser af Udviklingen af Erhvervslivets Institutioner enten har været rent historiske eller overvejende økonomisk-videnskabelige, men at det nu i den følgende Afhandling for første Gang skal forsøges for en bestemt Institutions Vedkommende at behandle Udviklingsproblemet psykologisk. Til nærmere Forklaring af den efter Forfatterens Mening dybtgaaende Forskel mellem de forskellige Maader, hvorpaa Udviklingsgangen kan anskues, hævdes det i lidt kunstlede, tilstræbt videnskabelig-terminologiske Udtryk, at Historien ser sit Ideal i den »nøjagtigst mulige Rekonstruktion af det virkelig skete«, og at dens Resultater altid har Karakteren af det, som kun sker een Gang. I Modsætning hertil søger Udviklings-Psykologien at fremstille det skete i dets mere almene — mere end det een Gang skete omfattende — Sammenhæng, og de historiske Data bliver for den kun Materialet, gennem hvilket man vil naa et ubetinget videnskabelig-lovbundet Maal for Erkendelsen. Ogsaa de økonomiske Videnskabsmænd tilstræber nutildags øjensynligt en »overhistorisk« Betragtningssmaade med Hensyn til Udviklingsprocesserne, men da de dog først og fremmest er og bliver økonomiske Forskere, ligger »en fuldstændig psykologisk Analyse og Syntese, en alsidig og udtømmende Erkendelse af den psykologiske Aarsagssammenhæng« udenfor deres Synskreds.

Forfatterens Mening er formentlig — jævner udtrykt — blot den, at Historikeren beskriver Udviklingen uden at bekymre sig synderligt om dens